

Hrana, ne duvan!

Svetska zdravstvena organizacija, zajedno sa zemljama članicama, obeležava **31. maj** kao **Svetski dan bez duvana**. Tema ovogodišnje globalne kampanje je „**Gajimo hranu, a ne duvan**“, koja za cilj ima isticanje dugoročne važnosti uzgoja održivih i hranljivih poljoprivrednih kultura umesto duvana, što u aktuelnom, veoma složenom trenutku za našu planetu i društvo, posebno dobija na značaju.

Globalna kriza kada je reč o obezbeđenosti hranom je u porastu – podstaknuta sukobima, klimatskim promenama, uticajima pandemije COVID-19, kao i neizbežnim posledicama rata u Ukrajini. Zbog svega pomenutog, rastu cene goriva, đubriva, pa i hrane. U takvoj situaciji, uzgoj i proizvodnja duvana predstavljaju samo dodatni teret nikada rešenom problemu gladi u svetu, već ozbiljno narušenoj životnoj sredini i zabrinjavajućem trendu klimatskih promena.

Svedoci smo da je u ovom trenutku rekordnih 349 miliona ljudi na svetu u čak 79 zemalja, ugroženo usled nesigurnosti u snabdevenosti hranom, i to najviše u zemljama sa niskim i srednjim prihodima, uključujući 30 zemalja afričkog kontinenta.

Mnoge od ovih zemalja ogromne površine plodne zemlje koriste za uzgoj duvana umesto za gajenje drugih biljnih kultura značajnih za ishranu svog stanovništva. Kada se podvuče crta, umesto inicijalno projektovane finansijske dobiti, ove zemlje se, dugoročno gledano, suočavaju sa negativnim ekonomskim posledicama uzgoja duvana, najpre zbog štetnih efekata na zdravlje i socijalni status ljudi, u prvom redu onih koji rade na farmama duvana, kao i na životnu sredinu, ali i zbog nepovratnih gubitaka dragocenih prirodnih resursa. Ove zemlje su, na kraju, najčešće u apsurdnoj situaciji da novac koji zarade od izvoza duvana troše na uvoz hrane za sopstveno stanovništvo.

Uzgajivači su svakodnevno izloženi duvanskoj prašini i pesticidima. Radnik na farmi duvana koji sadi, uzgaja i bere duvan može dnevno da apsorbuje u svoj organizam količinu nikotina koja je ekvivalentna onoj sadržanoj u 50 cigareta. Pored lične izloženosti, radnici sa farmi često nose štetne supstance kući na svojim telima, odeći ili obući, što dovodi do sekundarnog izlaganja štetnim materijama za njihove porodice, posebno za najmlađe i/ili najosetljivije među njima.

Pored neposrednih rizika po zdravlje ljudi, važno je naglasiti i da uzgoj duvana zahteva ogromne prirodne resurse, uz dodatnu upotrebu pesticida i đubriva, koji doprinose degradaciji zemljišta. Ove hemikalije izlaze i u vodenu sredinu, zagađujući jezera, reke i vodu za piće. Imajući u vidu koliko duvan vremenom iscrpljuje plodnost zemljišta, jasno je da to zemljište kasnije ima značajno manji kapacitet za uzgoj drugih hranljivih biljnih kultura.

Duvan je odgovoran za oko 5% ukupnog krčenja šuma, s obzirom da za njegov uzgoj drveće mora biti posečeno i zemljište očišćeno. Primera radi, za proizvodnju oko 300 cigareta, neophodno je žrtvovati jedno drvo. Sve ovo i te kako doprinosi emisiji ugljen-dioksida, odnosno progresiji klimatskih promena.

Trenutno, duvan se uzgaja u preko 125 zemalja, na površini od oko četiri miliona hektara, što je teritorija veća od Ruande. Najveći uzgajivači lista duvana na svetu su Kina, Indija i Brazil, koje zajedno pokrivaju preko 55% ukupne teritorije pod ovom kulturom. Kako se zakonske regulative razvijenih i srednje razvijenih zemalja iz godine u godinu pooštavaju, duvanska industrija vrši sve veći uticaj na nerazvijene, pretežno afričke zemlje da povećaju svoju proizvodnju duvana.

U mnogim zemljama koje uzgajaju duvan, vlade daju direktne subvencije uzgajivačima. Ovi finansijski podsticaji imaju za cilj da stimulišu poljoprivrednike da uzgajaju duvan umesto drugih kultura. Kao dugoročni rezultat takvih strateških opredeljenja, dolazi do proizvodnje veće količine duvana nego što ga slobodno tržište može apsorbovati. U krajnjem ishodu, nasuprot početnim očekivanjima, to dovodi do smanjenja cena duvana, što ugrožava kako egzistenciju poljoprivrednika, tako i budžete samih zemalja.

Srbija se svrstava u 50 zemalja koje su najveći proizvođači duvana na svetu. Prema podacima Svetske organizacije za hranu i poljoprivredu (*Food and Agriculture Organization - FAO*) iz 2021. godine, naša zemlja se nalazi na 42. mestu sa oko 6.500 hektara pod ovom kulturom. Poređenja radi, sličnu površinu pod zasadam duvana ima Japan, čija je teritorija od Srbije veća više od 4 puta, kao i Meksiko, sa teritorijom skoro 25 puta većom od teritorije naše zemlje. Kada je reč o zemljama u okruženju, najveći proizvođač je Severna Makedonija, koja se sa 16.600 hektara nalazi na visokom 19. mestu ove liste. Vlada Severne Makedonije je 2020. potrošila oko 32 miliona američkih dolara na subvencije za duvan.

Kampanja povodom obeležavanja Svetskog dana bez duvana 2023. ima za cilj da podigne svest javnosti o značaju i mogućnostima za uzgoj alternativnih, održivih i hranljivih useva umesto duvana, kao i da stimuliše vlade zemalja da sredstva opredeljena za podršku uzgoju ove biljne kulture adekvatno preusmere na neke druge, korisnije i za čoveka i za planetu. Cilj ovogodišnje kampanje je i razotkrivanje strateških opredeljenja duvanske industrije da ove napore za zaokretom osujeti, čime daje svojevrni doprinos produbljivanju krize koja se odnosi na neadekvatnu snabdevenost hranom u svetu.

SAVET NEDELJE: „Hrana zdravlje čuva, a duvan ga kvari“